

Tczew to nazwa miasta znajdującego się na terenach zasiedlonych przez człowieka już około 3000 lat przed naszą erą, miejscowości, która należy do najstarszych miast na Pomorzu Gdańskim.

Pierwsza źródłowa wzmianka o Tczewie pochodzi z 1198 r., kiedy to książę świecki Grzymisław nadał dobra ziemskie na Pomorzu gdańskiemu zakonowi joannitów. W wystawionym dokumencie wymienił osadę *Trsow*.

Pochodzenie nazwy *Tczew*

Etymologia nazwy miasta nie została dotąd wyjaśniona w sposób jednoznaczny. Jedno jest jednak pewne, że jest ona daleko starsza niż jego pierwszy zapis. W najstarszych pisanych dokumentach z XII i XIII wieku występowały obok siebie dwie nazwy odnoszące się do tej samej albo nawet do dwóch sąsiadujących ze sobą osad. Jedni językoznawcy wywodzili nazwę od wyrazu *Tkaczewo*, co oznaczałoby osadę tkaczy, inni od *Derszewo*, czyli od imienia *Derśława*, jeszcze inni od rzeczownika „trście” nazywającego trzcinę. Znane są hipotezy łączenia etymologii słowa z nazwą *Etruskowie* lub z językiem pruskim.

Zdaniem Urszuli Kęsikowej z Uniwersytetu Gdańskiego, zapisy źródłowe *Tczewa* – można podzielić na dwie grupy, w zależności od nagłosowego „t-” lub „d-”.

Zapisy z „t-” pochodzą przede wszystkim z kancelarii polskich, np. *Trsow* z 1198 r., *Trsrew* z 1263 r., *Tersew* z 1286 r. ***Tczewa*** z 1565 r., *Czewo* z 1583 r., *Tczewo* z 1682 r., ***Tczew*** z 1683 roku.

Zapisy z nagłosowym „d-” pochodzą z kancelarii niemieckich lub takich kancelarii pomorskich, w których panowały niemieckie nawyki pisowniowe, np. *Dersove* z 1252 r., *Dirszowe* z 1255 r., *Dirsa* z 1332 r., *Dirschau* z 1790 roku.

Ta dwoistość form sprawiała trudność przy analizie nazwy *Tczew*. Według Kęsikowej najbardziej przekonującą etymologię słowa *Tczew* zaprezentował profesor Stanisław Rospond, który udowodnił, że zapisy z nagłosowym „t-” są pochodzenia polskiego, a zapisy z „d-” – niemieckiego. Niemcy, nie mając opozycji spółgłosek dźwięcznych i bezdźwięcznych, mieszały te spółgłoski i w konsekwencji zastąpili głoskę „t” spółgłoską „d”; co spowodowało, że postać *Dirschau* zastępowała nazwę polską ****Trśćew***.

W ten sposób można uznać, że słowo ***Tczew*** pochodzi od polskiej nazwy topograficznej,

utworzonej od rzeczownika „**trście**” - znaczącego ‘trzcina, sitowie’, a zatem określającego miejsce położone nad - porośłym sitowiem - brzegiem Wisły.

Zmiany fonetyczne w nazwie

Ponieważ w nazwie *Trściev* była trudna do wymówienia grupa spółgłoskowa *trść*, zaszły w niej zmiany fonetyczne (spółgłoska „r” ubezdźwięczniła się i znikła, a w nazwie *Tćev* „ć” zmieniło się na „cz”) - doprowadzające do uproszczenia wymowy i teraz mamy słowo *Tczew*.

Co ciekawe!

Od 1252 r. stara nadwiślańska osada (dziś Tczew) stała się stolicą księstwa; bo tu Sambor II przeniósł z Lubiszewa swą siedzibę. Za przyzwoleniem księcia Sambora II Rada Miejska ukonstytuowała się już w 1258 roku, natomiast prawa miejskie Tczew miał od 1260 roku i w ten sposób powstanie rady wyprzedziło lokację miasta. Jest to jedyny tego typu przypadek na terenie dzisiejszej Polski. Tczewska Rada Miejska utworzona została wcześniej niż - uważane za najstarsze rady - rada we Wrocławiu (1261), w Krakowie (1264) czy w Poznaniu (1280), które w tych miastach powstały jednak kilka lub kilkanaście lat po nadaniu praw miejskich. W świetle tych faktów samorząd miasta Tczewa jest pierwszym w dziejach samorządem na obecnym obszarze Polski.

Barbara Ellwart